

Yliopistokirjastot takaavat tieteellisen tiedon saatavuuden kaikkialla Suomessa

Suomessa on 21 akateemista opetusta järjestävää yliopistoa. Suuri osa niistä on monitieteellisiä, mutta lisäksi on sotilaskoulutukseen, kauppatieteisiin, teknisiin tieteisiin ja taidealoille erikoistuneita yliopistoja. Koska alueellinen tasa-arvo on Suomessa tärkeä kansallinen tavoite, yliopistoja ja niiden kirjastoja on eri puolilla maata. Lisäksi monilla yliopistoilla on toimintaa varsinaisten yliopistokaupunkien ulkopuolella niin sanotuissa yliopistokeskuksissa, joissa kirjastopalvelut on järjestetty erilaisin yhteistyömuodoin.

Pääkaupunkiseudulla, Turussa ja Tampereella, missä väestöpohja on muuta maata tiheämpi, on useita kirjastoja. Lääketieteellistä koulutusta tarjoavat yliopistot tai niiden kirjastot hoitavat myös erillissopimuksin yliopistollisten keskussairaaloiden kirjastopalveluja. Kansallisen Varastokirjaston, kaukopalvelun ja yhteisten tietojärjestelmien ansiosta yksittäisten kirjastojen resurssit ovat tehokkaasti käytössä koko valtakunnan alueella.

Yliopistokirjastojen ensisijainen tehtävä on palvella yliopistojen opetus- ja tutkimustoimintaa. Niillä on kuitenkin Suomessa myös huomattava yhteiskunnallinen palvelutehtävä: ne ovat julkisia ja niiden peruspalvelut ovat kaikille avoimia ja maksuttomia. Varsinkin erityisalojen yliopistojen kirjastoissa, kuten taideyliopistoissa tai kauppatieteellisissä yliopistoissa, ulkopuoliset tiedontarvitsijat ovat enemmistö. Elektronisten aineistojen kansalaiskäyttö on pyritty turvaamaan sopimuksin siten, että niiden paikallinen käyttö kirjaston tiloista on mahdollista ulkopuolisille asiakkaille. Yliopistojen opiskelijoilla, tutkijoilla ja henkilökunnalla on lisäksi aineistojen etäkäyttömahdollisuus.

Kirjastojen asiakkaat 2007

Yliopistokirjastojen keskiarvot	Ulkopuolisten osuus aktiivisista lainaajista %	Ulkopuolisten osuus rekisteröityneistä lainaajista %
Kauppatieteellisten yliopistojen kirjastot	47 %	64 %
Taideyliopistojen kirjastot	52 %	65 %
Kaikki yliopistokirjastot	28 %	46 %

Yliopistokirjastoille on keskeistä säilyttää toimintansa avoimina tieteellisen tiedon tarjoajina. Laajan kansalaiskäytön rahoituksen turvaaminen voi kuitenkin tulevaisuudessa olla haasteellista.

Yliopistokirjastojen perustehtävät

Yliopistokirjastojen peruspalveluita Suomessa ovat tieteellisten tietoaaineistojen hankinta, järjestäminen ja jakelu, tietopalvelut, opetussuunnitelman mukainen informaatiolukutaidon opetus, erilaiset julkaisupalvelut sekä tietoresursseihin ja kirjastojärjestelmien käyttöön liittyvät erityispalvelut. Lisäksi useat yliopistokirjastot tuottavat ja ylläpitävät erilaisia tietokantoja

Yliopistokirjastoissa on itsenäiseen opiskeluun soveltuvien luku- ja atk-työskentelypaikkojen lisäksi ryhmätöiden tekemiseen soveltuvia tiloja. Osa yliopistoista on vastannut nykyopiskelun haasteisiin laajentamalla kirjastonsa oppimiskeskukseksi, jossa opiskelijoille tarjottavat aineistot, erilaiset tilat, neuvontapalvelut ja koulutus sekä mediatuotanto yhdistyvät monimuotoiseksi kokonaisuudeksi. On myös tapauksia, joissa virtuaaliopetuksen kehittäminen, opetuksen tukitoimet opintopsykologin palveluineen tai atk-keskus on sijoitettu kirjastoon.

Viisi yliopistokirjastoa saa vapaakappalin perusteella Suomessa tuotettuja tai Suomessa levitetäviksi tarkoitettuja tietoaaineistoja säilytettäväksi ja kirjaston tiloissa käytettäväksi.

Kirjastojen ammattitaitoa käytetään yliopistoissa enenevässä määrin myös julkaisutoiminnassa, kuten esimerkiksi väitöskirjojen ja muiden aineistojen verkkojulkaisemisessa sekä julkaisuarkistojen kehittämisessä. Yliopistojen tutkimusdatan säilyttäminen on uusi haaste, jossa kirjastotkin ovat eri tavoin mukana. Yhtenä ratkaisuna tutkimusaineistojen arkistointiin Suomessa on perustettu yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Yliopistokirjastot kansallisena tutkimuksen ja opetuksen infrastruktuurina

Tutkimusinfrastruktuurien kartoittaminen, vahvistaminen ja niitä koskevan pitkän aikavälin poliittikan luominen osana kansainvälisen kilpailukyvyn lisäämistä ovat Suomessa keskeinen valtiollinen tavoite. Vaikka yliopistokirjastoja Suomessa kehitetään kehysorganisaatioidensa tarpeisiin, ne muodostavat tiiviin yhteistyönsä ansiosta myös valtakunnallisen tutkimuksen ja opetuksen infrastruktuurin. Ne ovat tieto- ja oppimisympäristöjä, jotka tarjoavat korkeatasoisen tutkimuksen ja opetuksen edellyttämät tietoaineistot, kirjasto- ja tietopalvelut, koulutuksen ja ohjauksen sekä laitteet ja tilat.

Avainlukuja 2007

Kirjastojen toimipisteitä	176
Kokoelmien laajuus säilytysyksiköinä	28 633 381
E-tietokantoja kokoelmissa	4 138
Kotilainoja ja lukusalilainoja	2 589 330
Yhteydenottokerrat kokoelmatietokantaan	4 753 419
Kaukolainat omista kokoelmista muille kirjastoille	62 313
Asiakkaiden luku- ja työskentelypaikkoja	11 659
Asiakkaiden työasemia	2 461
Opetukseen käytetty aika tunteina	8 531
Henkilökunta henkilötyövuosina	1 288
Elektronisen aineiston hankintamenot	14 477 000 €
Painetun aineiston hankintamenot	8 604 846 €

Lähde: Tieteellisten kirjastojen yhteistilasto.

Kirjastojen palvelut laajentuneet ja monipuolistuneet

Yliopistokirjastojen pääkohderyhmät ovat opiskelijat ja tutkijat sekä muu henkilökunta.

Yliopistokirjastojen palvelut voidaan jakaa karkeasti

- kansainvälisiin ja kansallisiin palveluihin (esimerkiksi tallekirjastotehtävät)
- paikallispalveluihin (tilat, työasemat ja muut oheislaitteet, oppimiskeskukset palveluina)
- verkkopalveluihin (hakupalvelut, julkaisuarkistopalvelut) sekä
- palveluihin, joita tarjotaan paikallis- ja verkkopalveluna (kokoelmat ja lainaustoiminta, koulutus ja opetus, tietopalveluneuvonta, julkaisutoiminnan tuki sekä viestintä ja markkinointi).

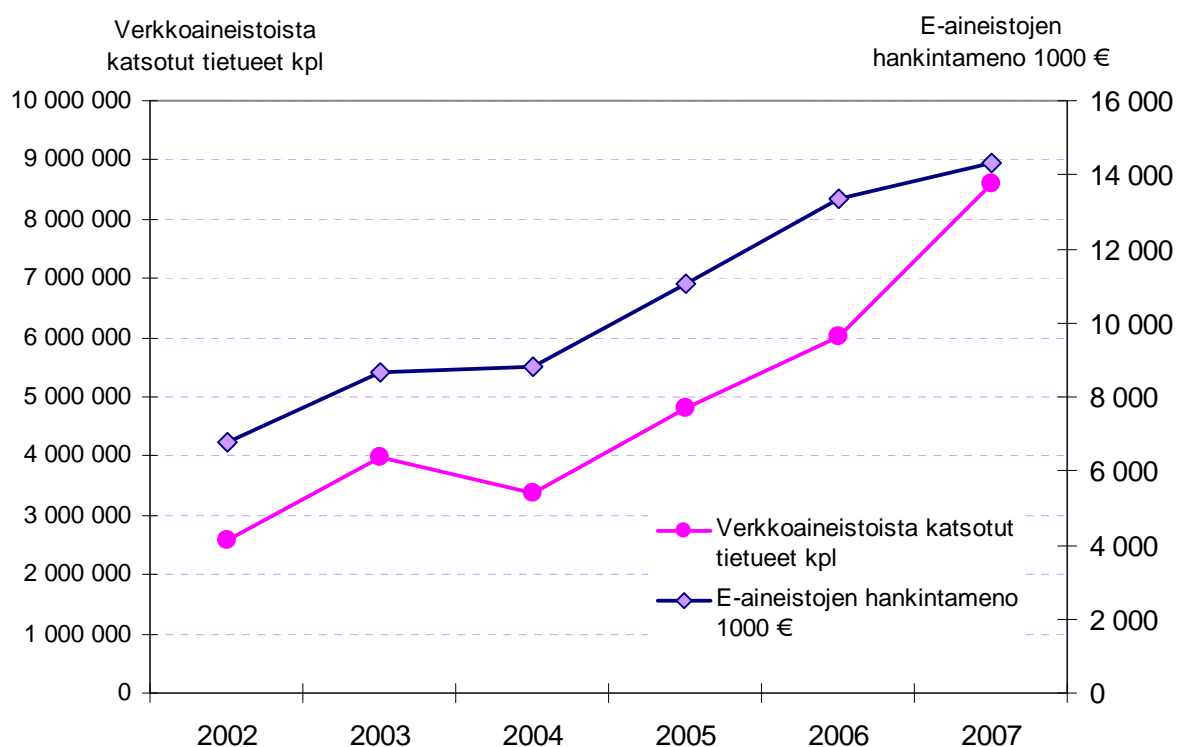
Yliopistokirjastot ovat mukana yhteisönsä julkaisujen kokoamisessa arviointia varten ja ne kouluttavat yhteisönsä henkilökuntaa tieteelliseen julkaisutoimintaan liittyvissä asioissa.

Suomessa palvelujen esteettömyys on tärkeä näkökulma. Tavoitteena on liikkumisesteetön, viitoitukseltaan ja ohjeiltaan toimiva sekä erilaisille kohderyhmille – myös esimerkiksi näkö- ja kuulovammaisille – helppokäyttöinen kirjasto. Päivittäistä kirjaston käyttöä helpottamaan on asennettu automaattiovia. Lisäksi näkö- ja kuulovammaisille tarjotaan muun muassa tenttejä erityisjärjestelyin. Yleisesti näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten tasa-arvoa tiedon ja kirjallisuuden saantia Suomessa edistää näkövammaisten kirjasto Celia, joka tuottaa oppikirjoja eri koulutusasteille.

<i>Elektronisten aineistojen käyttö 2007</i>	
Hakuteos- ja sanakirjatiokannoista haetut dokumentit tai tietueet	1 595 382
E-kausijulkaisuista katsotut tietueet	6 731 512
Digitaalisista dokumenteista katsotut tietueet	284 962
Verkkoaineistoista katsotut tietueet	8 611 856

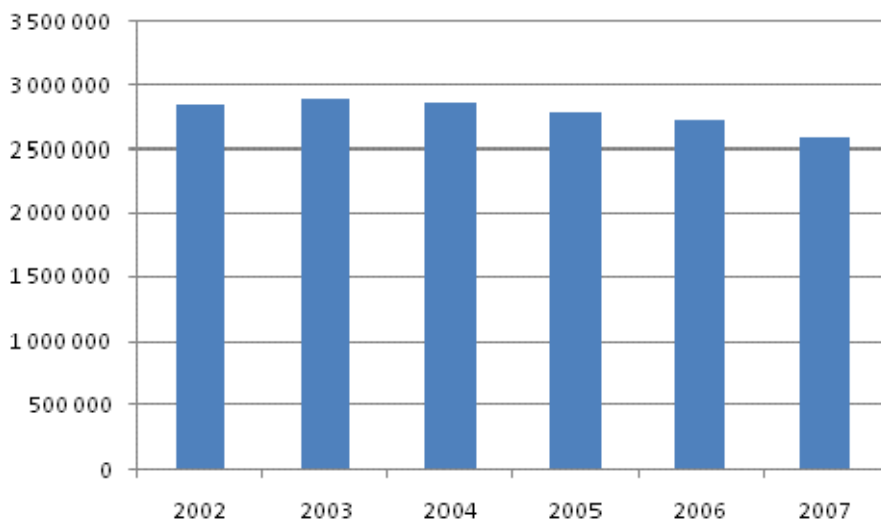
Sähköisen kirjaston kehittyminen on helpottanut yliopiston perusopiskelijoiden, tutkijoiden ja muun henkilökunnan kirjastonkäyttöä olennaisesti, koska verkon välityksellä on mahdollista ottaa yhteys aineistoihin työpöydältä, kotoa ja matkoilta. Toisaalta yliopistokirjastoihin haluttaisiin myös nykyistä enemmän painettuja aineistoja. Elektronisten

kausijulkaisujen hyvä saatavuus näyttäytyy asiakastilastoissa: elektronisten aineistojen käyttö on lisääntynyt Suomessa huimasti viime vuosina.

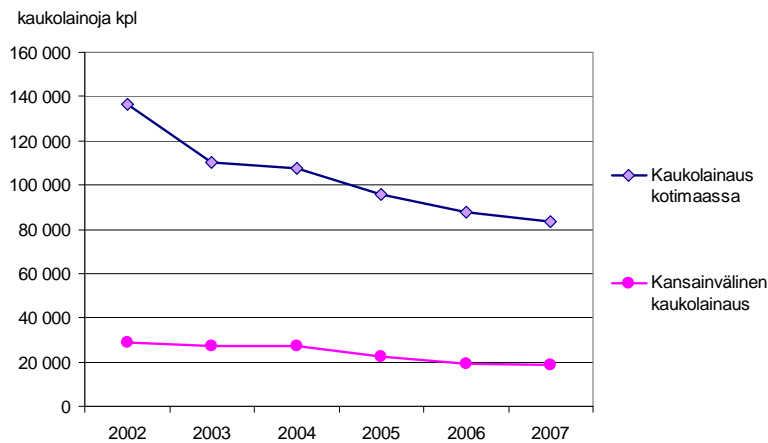
Elektronisten aineistojen ostot ja käyttö yliopistokirjastoissa 2002-2007

Elektronisten aineistojen lisääntyminen on vähentänyt perinteistä lainaustoimintaa. Tämä näkyy myös kirjastojen kävijämäärissä, mutta toisaalta uudet tehtävät ja palvelut ovat vaikuttaneet siten, että kirjastokäynnit eivät ole laskeneet lainausmäärien suhteessa; joissakin kirjastoissa käynnit ovat jopa lisääntyneet.

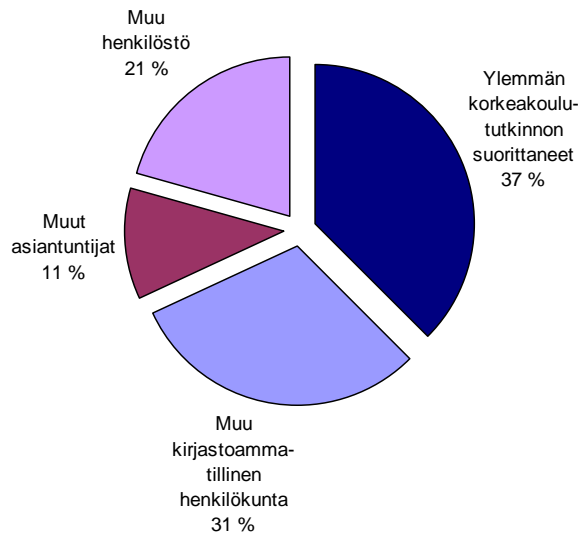

Paikallislainaus Suomen yliopistokirjastoissa 2002-2007

Erityisesti kotimainen kaukolainausta on vähentynyt 2000-luvulla, mikä johtune osaksi siitä, että lehtikanta on paketoitujen hankintojen myötä yhdenmukaistunut yliopistojen kesken. Lisäksi yritykset käyttävät nykyään yhä enemmän opiskelijoita tuotekehitysprojekteissa, mikä on vähentänyt yritysten suoraa lainaustoimintaa kirjastoista.

Kaukolainausta Suomen yliopistokirjastoissa 2002 -2007 – toimitetut lainat ja jäljenteet

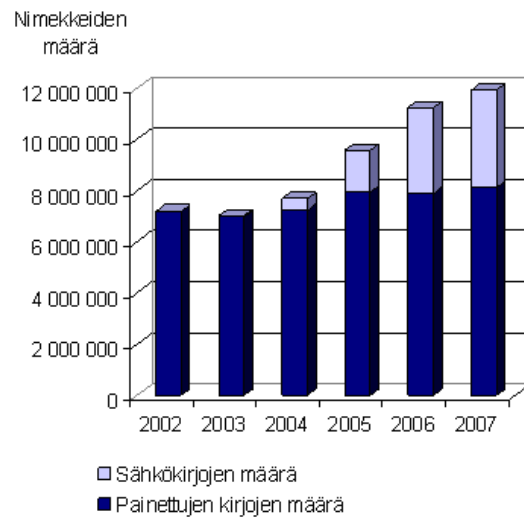
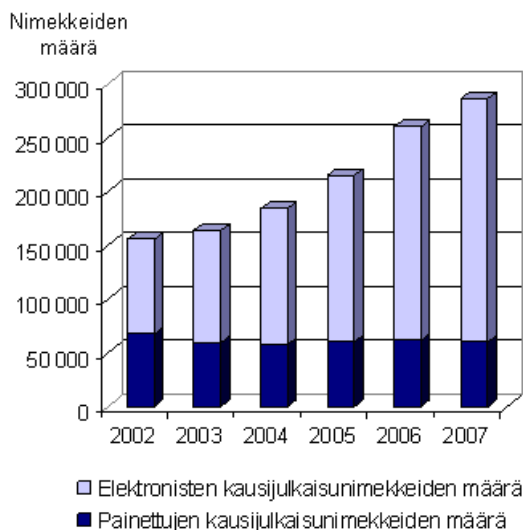
Monipuoliset ja yhä pitemmälle kehitetyt palvelut kirjastoissa vaativat kirjastohenkilöstöltä aikaisempaa tasokkaampaa ja monipuolisempaa osaamista sekä erityisasiantuntemusta. Kehitykseen on varauduttu yliopistokirjastojen henkilöstösuunnitelmissa.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus kirjastojen henkilötyövuosista oli 37 % vuonna 2007. Heidän osuutensa on kasvanut 15 % vuodesta 2002 lähtien. Muiden asiantuntijoiden osuus on kasvanut 31 % samana aikana.

Suomen yliopistokirjastojen henkilöstön ammatillinen jakauma 2007

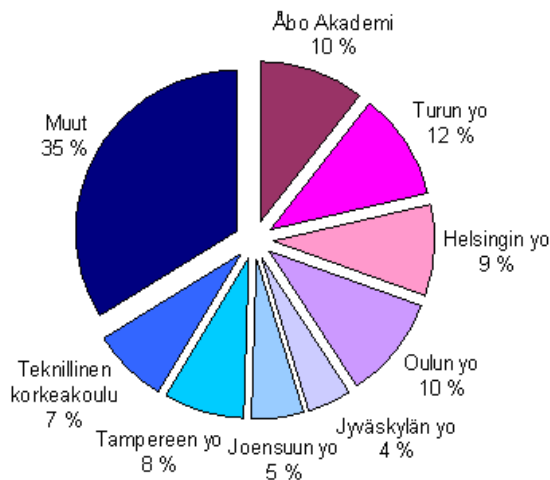
Yliopistokirjastojen kokoelmat digitalisoituvat

Yliopistokirjastojen aineistojen jakauma painettuihin ja sähköisiin vaihtelee tieteenaloittain, mutta kokonaisuutena katsoen varsinkin elektronisten kausijulkaisujen osuus on selvästi kasvanut. Suomalainen kehitys noudattaa kansainvälisiä linjoja. Elektronisten aineistojen yleistymistä Suomessa on vauhdittanut niiden keskitettyyn hankintaan valtiolta saatu tuki. Se muodostaa noin 10 % kaikista yliopistokirjastojen hankinnoista. Kausijulkaisujen jakaumaan vaikuttaa myös painettujen lehtien korvautuminen sähköisillä. Painettujen monografiakokoelmien kasvua on hillinnyt mahdollisuus siirtää niitä kansalliseen Varastokirjastoon, josta ne saadaan nopeasti asiakkaiden käyttöön. Seuraavissa kuvioissa vuosilta 2002-2007 käy esiin suomalaisten yliopistokirjastojen kokoelmien siirtyminen verkkoon.

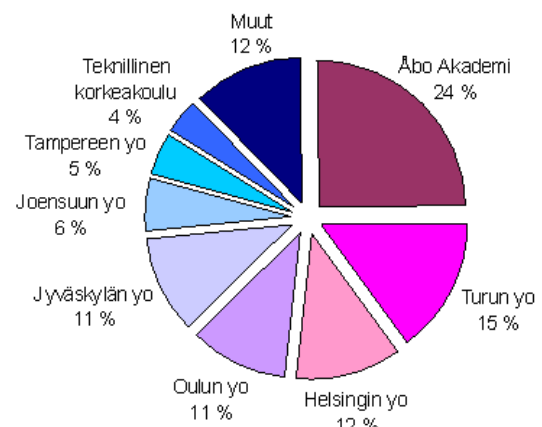

Elektronisten aineistojen lisääntyminen kirjastojen kokoelmissa

Nimekkeiden perusteella monipuolisimmat elektronisten ja painettujen julkaisujen kokoelmat ovat Helsingin, Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistojen kirjastoissa sekä Åbo Akademiassa. Teknisessä korkeakoulussa tarjonnan monipuolisuus kohdistuu elektronisiin kausijulkaisuihin ja Jyväskylän yliopistossa painettuihin kirjoihin. Edellä mainituista Oulun, Turun ja Jyväskylän yliopisto sekä Åbo Akademi ovat vapaakappalekirjastoja, jotka saavat painotuotteiden valmistajilta ilmaiskappaleita kokoelmiinsa. Åbo Akademin kirjaston yliopiston kokoon nähden suuret kokoelmat johtuvat paitsi vapaakappalekirjaston asemasta, myös kokoelmien kartuttamiseen saaduista merkittävistä lahjoitusvaroista.

Saapuneet kausijulkaisut 2007 yliopistoittain.

Painettujen kirjojen nimekkeet vuonna 2007.

Kokoelmiin sisältyvin nimekkeiden määrä eri yliopistoissa

Järjestelmät, laitteistot, ohjelmistot ja työasemat tukevat joustavaa opiskelua ja aineistojen saatavuutta

Kaikissa yliopistokirjastoissa on käytössä yliopistokirjastokonsortion yhteisesti hankkima Voyager-kirjastojärjestelmä. Sen hankintaa ja kehittämistä koordinoi Kansalliskirjasto. Lisäksi yliopistokirjastoilla on joitakin erillisiä aineistotietokantoja, joita ylläpidetään erillisjärjestelyin.

Elektronisten kirjastoaineistojen hakuun on kehitetty kansallinen asiakaskäyttöliittymä Nelli, joka hyödyntää MetaLib-monihakuohjelmistoa sekä SFX-linkityspalvelua. Monihakumahdollisuuden ansiosta aineistojen hakeminen on joustavaa ja nopeaa, ja linkitys takaa opiskelijoille suoran pääsyn kokoteksteihin. Yliopistokirjastot asentavat keskitetysti hankitut ja itse ostamansa aineistot sekä ohjelmistot paikallisesti osaksi yliopistokirjastonsa Nelliä. Shibboleth-autentikointiin perustuva kertakirjautumisjärjestelmä tarjoaa lisensioituihin aineistoihin paikalliskäytön lisäksi turvalliset etäkäyttömahdollisuudet. Hakuliittymää käytetään asiakkaiden tunnistamiseen ja personoituihin palveluihin. Käyttöliittymä on rakennettu siten, että opiskelijat pystyvät tallentamaan omia aineistojaan ja hakujaan sekä voivat palata niihin.

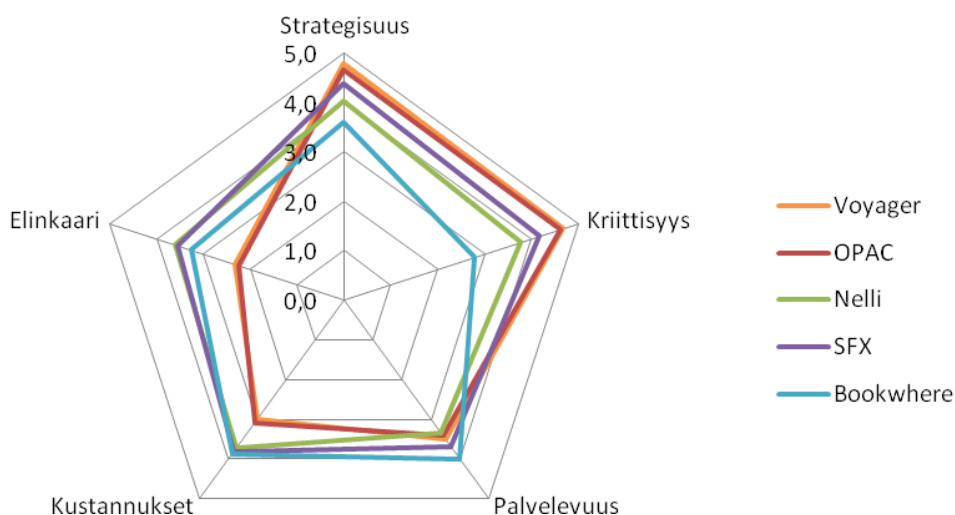
Painettu aineisto lainataan ja palautetaan yliopistokirjastoissa itsepalveluna. Myös miehittämättömän kirjaston toimintamallia on kokeiltu RFID-tekniologiaa hyväksi käyttäen.

Monissa yliopistoissa on julkaisuarkistopalvelu, jota yliopistokirjastot ylläpitävät. Osa yliopistokirjastoista on kehittänyt omia julkaisuarkistojaan, toisissa on päätetty käyttää kansallista palvelua. Yleisin sovellusratkaisu julkaisuarkistoissa on avoimeen lähdekoodiin perustuva DSpace.

Yliopistokirjastojen tehtävä oppimisympäristöinä näkyy teknisessä infrastruktuurissa esimerkiksi siten, että joissakin kirjastoissa ylläpidetään tenttiakvaarioita. Jos ajatellaan opiskelun teknistä perusinfrastruktuuria, niin kirjastot tarjoavat perusohjelmistot opiskelua varten sekä pääsyn informaatioresursseihin. Lisäksi tarjolla on yliopistokirjastokohtaisesti erilaisia erikoisohjelmia.

Esimerkiksi opiskelijan käytössä voi olla tavanomaisten toimisto- ja esitysgrafiikkaohjelmistojen lisäksi käännohjelmia ja ohjelma viitteiden hallintaan. Työasemiin, laitteistoihin ja ohjelmistoihin liittyvät palvelut on organisoitu eri tavoin eri yliopistokirjastoissa ja opiskelijoiden käytössä on yliopistokohtaisesti eri määrä tietokoneita ja ohjelmistoja. Suomessa opiskelijoilla on paljon myös itse hankittuja henkilökohtaisia kannettavia tietokoneita, jolloin he tarvitsevat yliopistojen laitteistoja vain silloin, kun he käyttävät erikoisohjelmia. Yliopistossa myös huolehditaan langattomasta verkosta, johon kukin opiskelija voi kytkeytyä omalla kannettavalta tietokoneelta.

Vuonna 2008 toteutettiin kysely, jolla kartoitettiin yliopistokirjastoissa käytössä olevia järjestelmiä ja hahmotettiin niiden merkitystä kirjastoille. Kirjastoilla on käytössä suoraan kirjaston toimintaan liittyviä ohjelmia, kuten aineistojen hallinnan ja hankinnan ohjelmistoja, julkaisujärjestelmiä ja päätöksentekoon liittyviä järjestelmiä. Näiden lisäksi kirjastot käyttävät kehysorganisaation henkilöstö-, talous- ja viestintäjärjestelmiä. Sosiaalisen median kasvu tuo yhä uusia sovelluksia kirjastojen käyttöön. Yliopistokirjastojen tiiviit yhteydet antavatkin mahdollisuuden yhteistyöhön myös järjestelmien valinnassa ja kehittämisessä.

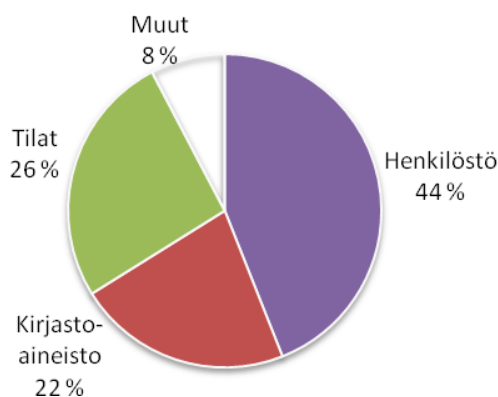

Eri järjestelmien saamat arviot yliopistokirjastojen kyselyssä 2008.

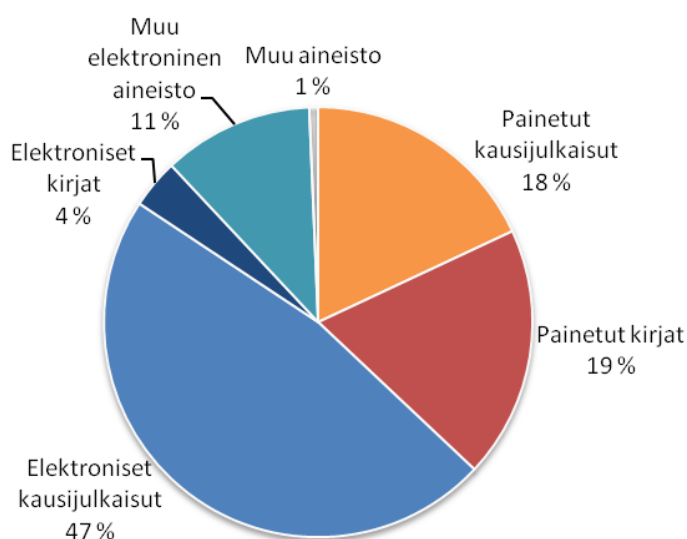
Henkilöstö, aineisto ja tilat kirjastojen suurimmat kustannuserät

Yliopistokirjastojen toimintaa Suomessa rahoitetaan pääasiassa yliopistojen budjetista. Vuonna 2007 yliopistokirjastot saivat keskimäärin 88 % rahoituksestaan kehysorganisaatiolta, 4 % maksullisen palvelun tuottoina, 3 % muuna julkisena keskitettynä rahoituksena ja 3 % muuna rahoituksena.

Yliopistokirjastojen suurin menoerä ovat henkilöstökulut, jotka kattavat 41 % menoista. Tietoaineistot ja tilat vastaavat kumpikin noin neljäsosasta kirjastojen kuluista. Muita kuluja on 6 %. Elektronisen aineiston yleistyminen näkyy tietoaineistomenojen jakautumisessa. Tietoaineistomenoista 45 % kohdistuu elektronisten kausijulkaisujen hankintaan. Seuraavina tulevat painetut kausijulkaisut (21 %) ja painetut kirjat (19 %). Elektronisten kirjojen osuus on vielä melko pieni, 3 %. Muu elektroninen aineisto kattaa 11 % menoista.

Suomen yliopistokirjastojen menojen jakauma 2007

Tietoaineistojen hankintamenojen jakautuminen aineistoittain Suomen yliopistokirjastoissa 2007.

Yliopistokirjastojen kehittämisalueita

Suomen yliopistokirjastojen verkostoa uudistetaan yhdistämällä kirjastoja sekä tiivistämällä yliopistokirjastojen yhteistyötä muiden tieteellisten ja yleisten kirjastojen kanssa. Organisatoristen muutosten lisäksi muita merkittäviä kehittämisalueita ovat kirjastotilojen uudistaminen, palvelujen ja hallinnon tehostaminen tietoteknisin ratkaisuin, informaatiolukutaidon opetus, toiminnan laadun ja vaikuttavuuden arviointi sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen. Seuraavassa esitellään joitakin poimintoja yliopistokirjastojen projekteista ja kehittämishankkeista.

Palvelujen ja hallinnon kehittäminen tietoteknisin ratkaisuin

RFID-hanke ja itsepalvelukirjasto

Teknillisen korkeakoulun kirjastossa on testattu RFID-tekniikkaa ja erilaisen RFID-sovellusten käyttöä kirjastossa sekä samalla pilotoitu miehittämättömän kokoelman toimivuutta laboratorio- ja laitoskirjastoissa. Pääkirjaston kurssikirjakokoelman 1200 nidettä siirrettiin itsepalvelukäyttöön keväällä 2007 jolloin teoksia ei enää tarvitse pyytää käyttöön henkilökunnalta vaan kirjat ovat asiakkaiden nähtävissä ja selattavissa. Myös ensimmäinen laitoskirjasto, TFM-kirjasto, siirsi kokoelmansa RFID-tekniikalla toimivaksi ja aloitti syksyllä 2008 toimintansa miehittämättömänä kirjastona. Itsepalvelukirjastossa asiakas itse etsii

ja lainaa haluamansa kirjan ja palauttaa sen käytön jälkeen RFID-lukijalla varustettuun palautushyllyyn. RFID-tunnisteeseen tallennetaan lainauksen tai palautuksen myötä myös tieto hälytyksen passivoinnista tai aktivoinnista, ja varkaudenesto järjestetään kulunvalvontaportilla, johon on mahdollista liittää valvontakamera.

RFID (Radio Frequency Identification) tarkoittaa radiotaajuudella tapahtuvaa etätunnistusta. RFID-tunniste koostuu tyypillisesti mikrosirusta ja antennista, jotka ovat kiinnitetty tarralle. Kirjaan liimattua tarraa luetaan RFID-lähetin-vastaanottimella, joka kirjastoissa on esimerkiksi lainausautomaatti. Tarratunnisteelle tallennetaan kirjojen tunnistamiseen ja lainaamiseen tarvittavat tiedot, sekä esimerkiksi tietoa kursseista, joihin kyseinen kirja liittyy, kirjan signum, kokoelma, lainakertojen määrä ja viimeisin käsittelypäivä. Tietojen tallennuksessa noudatetaan Kansalliskirjaston vetämän Katve työryhmän RFID-tietomallia, koska kokeilua tehtäessä ei kansainvälistä standardia tietojen tallentamista varten vielä ollut olemassa, vaan ISO-standardia alettiin vasta myöhemmin valmistella.

RFID-tekniikalla on joitain kiistattomia etuja perinteiseen viivakooditekniikkaan verrattuna, kuten lukuvarmuus. RFID-tunniste ei vaadi näkyvää lukusädettä, jolloin tietojen lukeminen tapahtuu luotettavammin ja mikä mahdollistaa useamman niteen samanaikaisen lainaamisen tai palauttamisen. Hyllyissä olevien niteiden tietoja voidaan lukea kannettavalla lähetin-vastaanottimella mikä helpottaa hyllyjärjestyksen ylläpitoa, niteiden löytämistä ja kokoelmien inventointia.

Verkkosyötteitä hyödyntävä uutusseurantapalvelu FeedNavigator

Terveystieteiden keskuskirjastossa on tutkittu verkkosyötetekniikan hyödyntämistä ja kehitetty siihen perustuvia palveluita, joista tärkein on terveys- ja lääketieteellisen tiedon uutusseurantapalvelu FeedNavigator. FeedNavigator koostaa yli 4000 lähteestä tulevia verkkosyötteitä helposti käytettäväksi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

FeedNavigatorin avulla voidaan tehokkaasti seurata lehtien uusimpia artikkeleita, selata terveysalan valikoituja blogeja, pysyä ajan tasalla terveysuutisista ja saada nopeasti tietoa Helsingin yliopiston tutkijoiden lääketieteellisistä julkaisuista. Palvelu säästää käyttäjänsä aikaa tehostamalla uutusseurantaa, sillä käyttäjän ei tarvitse etsiä ja selailta eri julkaisijoiden www-sivuja, vaan hän saa tarvitsemansa tiedot yhdeltä räätälöitävältä sivulta. Hän voi valita kiinnostavat lähteet ja hakusanat, jonka jälkeen vastaavat artikkelit ilmestyvät palvelun etusivulla. Käyttäjä voi lisäksi etsiä ja hallita tietoja monin tavoin.

FeedNavigatorin kehittämisessä on käytetty avoimen lähdekoodiin perustuva välineitä. Se hyödyntää rakenteellisessa muodossa (XML) olevia verkkosyötteitä (web feed), jonka julkaisijat tuottavat uutusseurantakäyttöä varten. Verkkosyöte sisältää esimerkiksi artikkelin otsikon, tiivistelmän, tekijän ja linkin.

FeedNavigatorin tietokantaa hyödynnetään Terveystieteiden keskuskirjastossa monin eri tavoin, josta esimerkkinä Suomen lääketieteen tutkijoiden julkaisutoiminnan seurantaan tarkoitettu Scholar Chart-palvelu. FeedNavigator on kaikille avoin palvelu, joka on saanut runsaasti käyttäjiä myös Suomen rajojen ulkopuolella. Mobiililaitteita varten siihen on kehitetty erillinen käyttöliittymä.

JYX - käyttöoikeussopimukset osana julkaisuarkistoa

JYX (<http://jyx.jyu.fi>) on Jyväskylän yliopiston digitaalisten aineistojen hallintajärjestelmä. Se on yhtä aikaa julkaisuarkisto, julkaisukanava ja käyttöoikeussopimusten tuotantojärjestelmä. Julkaisuarkiston tehtävänä on toimia Jyväskylän yliopistossa tuotettujen sähköisten julkaisujen julkaisu- ja jakelujärjestelmänä.

Järjestelmän avulla kerätään julkaisujen kuvailutiedot ja saatetaan julkaisut tietoverkon välityksellä jaettavaksi. Arkisto tarjoaa keskitetyt julkaisu- ja hakupalvelut kaikille yliopistossa tuotetuille sähköisille aineistoille.

Koska räätälöitävät käyttöoikeussopimukset ovat ehdoton edellytys yliopiston hallitulle verkkojulkaisutoiminnalle, pyritään JYXin avulla myös aina määrittämään julkaisun käyttöön liittyviä oikeuksia, velvollisuuksia ja rajoitteita.

JYX-julkaisuarkistossa tarvittavien julkaisusopimusten tuottamiseen voidaan käyttää joko yksinkertaisempaa DSpace-järjestelmään rakennettua sopimusten tuottamis- ja hallintaosiota tai DSpace-järjestelmään integroitua ulkoista sopimustenhallintajärjestelmää. Suurin osa tarvittavista sopimuksista tuotetaan suoraan DSpace-järjestelmässä, mutta tiettyjen materiaalien verkkojulkaiseminen vaatii monimutkaisempaa sopimusmenettelyä, ja tällöin sopimuksen tekoon käytetään ulkoista sopimustenhallintajärjestelmää.

Julkaisukanavahankkeessa pilotoitu DrM-sopimustenhallintajärjestelmä mahdollistaa sopimuksen esittämisen rakenteisessa muodossa, mikä parantaa sopimusten hallittavuutta, ja järjestelmän integroimista muihin yliopistossa käytettäviin hallintajärjestelmiin.